

HUR FÅR VI ETT SVENSKT HARVARD?

EN RAPPORT OM HUR SVERIGE SKA
FÅ VÄRLDSLEDANDE UNIVERSITET

Författad av

Axel von Arnold, Nelly Åkesson,
Filip Seiman och Hugo Rofors

mst

Om rapporten

Rapportgruppen har på uppdrag av Moderata studenter, sammanställt en rapport om hur svenska akademi ska bli världsledande. Syftet med rapporten är att belysa de problem som finns kopplat till svensk akademis kvalitet både vad gäller undervisning och forskning och föreslå lösningar på dessa. Lösningarna ska ta avstamp i aktuell forskning och internationell beprövad erfarenhet.

Rapportgruppen har bestått av:

Axel von Arnold, ordförande

Nelly Åkesson

Filip Seiman

Hugo Rofors

Samtliga rapportgrupper har vägletts av Gösta Lundström från Moderata studenters riksstyrelse.

Innehåll

Om rapporten	2
Sammanfattning	4
Svensk akademi tappar mark	5
Reformer för en akademi i världsklass	7
Drivkrafter för bra undervisning	7
Världsledande forskning kräver frihet...	10
...och rätt förutsättningar	13
Referenser	16

Sammanfattning

Svensk akademi tappar mark internationellt. Vi är inte längre i paritet med jämförbara länder vad gäller riktigt framstående universitet, fler och fler länder springer om oss vad gäller forskningsgenomslag och studenter i Sverige får lägst andel lärarledd undervisning i Europa. Detta trots att omfattande resurser tillskjutits till svensk akademi under en lång period och att Sverige spenderar tredje högst andel av BNP på forskning och utveckling inom hela OECD.

De smartaste studenterna och forskarna får alltså färre och färre anledningar att söka sig till svensk akademi för studier och forskning. Dessa personer blir dessutom mer och mer mobila vilket innebär att de får enklare att ta deras kapacitet och kompetens till ett universitet utomlands.

Svensk konkurrens-, utvecklings- och innovationskraft kräver att vi attraherar meriterade studenter och framstående forskare till svenska universitet. Då behöver vi få minst ett universitet i den absoluta världstoppen.

Moderata studenter ser inte att Moderaternas politik lever upp till den ambitionen. Denna rapport presenterar 14 reformer för bättre undervisningskvalitet, friare styrning och rätt förutsättningar för att minst ett av Sveriges universitet ska världsledande, ett svenskt Harvard.

Reformer som presenteras är bland annat:

- Betygsstandarder och ökad transparens i betygsättningen.
- Större andel prestationsbaserad ersättning till lärosätena.
- Skrotad jämställdhetsintegrering och borttaget värdegrundskrav.
- Större andel basanslag i finansieringen av forskning och utveckling.
- Minskad makt för regeringen i lärosätesstyrelserna.
- Tydliga kvalitetskriterier för ett lärosäte att klassas som universitet.
- Lättade regler för utländska doktorander att få uppehållstillstånd.

Svensk akademi tappar mark

Svenska universitets status

Under en längre period har svenska universitet tappat i anseende. I diverse internationella mätningar av universitets kvalitet, både vad gäller undervisning och forskning, har Sveriges universitet fått lägre betyg. I Times Higher Education-ranking har Karolinska universitetet på några år fallit från 28:e bäst i världen till 39:e plats. Uppsala och Lund universitet var båda tidigare rankade bland de bästa 100 i världen men har båda nu lämnat topp 100-klassen.¹ Mats Benner, professor i forskningspolitik, säger i Ekots lördagsintervju 20 mars 2021 att ”Sverige är inte längre i partiet med [andra små jämförbara länder] vad det gäller riktigt framstående universitet. [...] Även våra främsta universitet som Chalmers och Karolinska och så där, är inte i paritet med ledande internationella universitet”.²

Svensk forsknings genomslag

Även svensk forskning tappar mark. Sett till genomslag tillhörde den svenska forskningen på 80-talet eliten i världen. Andelen högt citerade artiklar i världen var enbart högre i USA, Storbritannien och Schweiz. Sedan dessa har andra länder sprungit förbi oss. År 2005 hade Sverige fallit ner till plats tio vad gäller andel högt citerade forskningsartiklar.³ I Vetenskapsrådets forskningsbarometer 2021 framgår att svensk forsknings genomslag under perioden 2017–2019 fallit ytterligare, till plats 13. Ett antal jämförbara länder som Schweiz, Danmark och Nederländerna rankas högre.⁴

Svensk utbildning

Att svensk högre utbildning inte fungerar optimalt går även att se i studenternas studier. Svenska studenter får i snitt lägst andel lärarledd undervisning i Europa och är bland de som tar längst tid på sig att fullgöra sina studier. Värst är det för studenter inom humaniora och samhällsvetenskap som i snitt enbart har fem till åtta timmars undervisningstimmar i veckan.⁵ Det tyder på att det finns svaga drivkrafter för lärosätena att leverera bra undervisning. Incitamenten är snarare att ta in så många studenter som möjligt. Under de senaste 25 åren har andelen lärarledd undervisning minskat samtidigt som antalet studerande mer än fördubblats.⁶

¹ (THC, 2022)

² (Benner, 2021)

³ (Vetenskapsrådet, 2018)

⁴ (Vetenskapsrådet, 2021)

⁵ (UKÄ, 2018)

⁶ (Garme, 2022)

Resurser till forskning och utveckling

Anseendet för svenska universitet och forskning har alltså försämrats och utbildningskvaliteten för studenterna likaså. Detta trots att omfattande resurser har investerats i forskning och utveckling (FoU). Sverige spenderar tredje högst andel av BNP på FoU inom hela OECD.⁷ Universitetskanslersämbetet (UKÄ) konstaterar att Sverige är ett av få länder som under senaste decenniet fortsatt har satsat på högre utbildning och forskning, medan många andra länder istället har tvingats skära ner resurserna till universitet och högskolor. Staten har tillfört omfattande ekonomiska resurser framförallt till lärosätens forskning medan tillskotten till utbildningen har varit betydligt mindre. Inom forskningen har därutöver intäkterna från andra finansörer, inte minst privata stiftelser och organisationer utan vinstsyfte, ökat betydligt.⁸

⁷ (OECD, 2022)

⁸ (UKÄ, 2019)

Reformer för en akademi i världsklass

De smartaste studenterna och forskarna får alltså färre och färre anledningar att söka sig till svensk akademi för studier och forskning. Varför ska personer med toppbetyg från gymnasiet välja KTH eller Chalmers framför ETH Zurich eller NTU Singapore? Varför ska nobelpristagaren ta sin nästa anställning vid Karolinska universitetet framför Stanford? Svenska universitet behöver åter bli världsledande. Sverige behöver sitt eget Harvard.

Drivkrafter för bra undervisning

Idag får lärosätena ersättning för studenterna enligt ersättningsnivåerna som regeringen bestämmer genom regleringsbrev. Ersättningen lärosätena får är uppdelat i två delar, ersättning per helårsstudent (hst) och ersättning per helårsprestation (hpr). Enkelt förklarar innebär det att lärosätena får en del av ersättningen baserat på antal registrerade studenter och den andra delen baserat på studenternas studieprestationer. Ersättningen och andelen prestationsbaserad ersättning är olika per ämnesområde. Nedan följer en tabell som redovisar de olika ersättningarna.⁹

Utbildningsområde	Ersättning per helårsstudent, 2020, kr	Ersättning per helårsprestation, 2020, kr	Andelen av ersättning som är helårsprestation
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt (HSTJ)	32 891	21 433	39%
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt (NTF)	56 084	47 296	46%
Vård	59 625	51 642	46%
Medicinskt	66 629	81 044	55%
Undervisning	40 005	41 909	51%
Övrigt	45 041	36 588	45%
Verksamhetsförlagd utbildning	56 695	55 006	49%
Design (Konstnärligt)	158 927	96 829	38%
Musik (Konstnärligt)	137 110	86 691	39%
Odontologiskt	49 307	57 437	54%
Idrott	115 794	53 585	32%
Konst (Konstnärligt)	225 623	96 864	30%
Media (Konstnärligt)	322 434	258 283	44%
Teater (Konstnärligt)	315 957	157 375	33%
Dans (Konstnärligt)	222 213	122 786	36%
Opera (Konstnärligt)	326 747	195 463	37%

⁹ (UKÄ, 2022)

Systemet med hst och hpr infördes i syfte att skapa större fokus på kvalitet för studenterna genom att skapa ekonomiska incitament att undervisa studenterna bättre så de också klarar sina studier. Problemet är att lärosätena själva är de som avgör om en student blir godkänd eller inte. Detta gör att hst- och hpr-systemet istället uppmuntrar lärosätena att sänka gränsen för godkänd för att på så sätt få en högre andel godkända studenter och därmed få högre ersättning. Det har alltså gett upphov till en typ av betygsinflation i den högre utbildningen.

1. BETYGSSTANDARDER

Storbritannien har också haft ett problem med betygsinflation vilket skapade debatt om brittiska betygs och utbildningars fallande värde. Den brittiska motsvarigheten till UKÄ; The UK Standing Committee for Quality Assessment, har därför haft i uppdrag att leda olika projekt som arbetar med att stödja bättre jämförbarhet och pålitlighet. Ett av deras uppdrag var att lägga fram ett ramverk för hur autonoma och diversifierade institutioner på ett kollektivt sätt kan kontrollera risken för sektorsomfattande betygsinflation. De föreslår att sektorn ska arbeta fram nationella betygsstandarder där lärosätena behöver vara mer transparenta kring sina betyg.¹⁰ En svensk modell av detta skulle innebära att exempelvis alla lärosäten med civilingenjörslinjer skulle behöva samarbeta och komma överens om vad som bör vara standard för olika betyg. Systemet kommer inte vara tvingande men fungera som referenspunkt.

2. KRAV PÅ TRANSPARENS

Lärosätena kommer kunna avvika från standarden men behöver då kunna motivera avvikelserna så att det är transparent både för studenterna, andra lärosäten och UKÄ. Lärosäten behöver också årligen publicera en analys av betygsresultaten där avvikelser från normen ska kunna motiveras till UKÄ.

3. STÖRRE ANDEL PRESTATIONSBASERD ERSÄTTNING

Med transparenta och mer kontrollerade betyg kan en högre andel av ersättningen till lärosäten baseras på hpr. Ett system där en hög andel av ersättningen baseras på hst innebär ekonomiska incitament att ta in många studenter utan att behöva leverera bra undervisning. Ett system där hög andel baseras på hpr stärker istället incitamenten att förbättra

¹⁰ (UKSCQA, 2022)

utbildningskvaliteten och bara anta så många studenter som man förmår undervisa till en nivå där de får godkänt.

4. KRAV PÅ GENOMSTRÖMNING

I Danmark har ett antal reformer genomförts för att stärka kvaliteten och öka genomströmningen för studenter. Efter att ha säkerställt att lärosätena i Danmark inte godtyckligt kan ge studenter godkänt ställde de 2014 krav på lärosätena att minska den genomsnittliga studietiden med 4,3 månader före 2020. Lärosäten som inte når upp till kravet skulle få en minskning av sitt grundutbildningsanslag med 17 procent motsvarande maximalt två miljarder danska kronor (2,8 miljarder svenska kronor). En uppföljning visar att universiteten i princip nått målet redan under 2016, dvs. fyra år i förväg.¹¹ Ett liknande krav bör ställas på svenska lärosäten i syfte att höja utbildningskvaliteten och pressen på att inte ta in fler studenter än de kan ge adekvat undervisning.

5. UNDANTA DEN HÖGRE UTBILDNINGEN FRÅN PRODUKTIVITESAVDRAGET

Vid den årliga omräkningen av lärosätenas ersättningsnivåer, från statens sida, görs avdrag baserat på produktivitetens utvecklingen i näringslivet. Ergo, ju bättre det går för svenska företag i en bransch, desto mindre blir ersättningen till lärosätena. Som exempel kan följande anföras: En biltillverkare lyckas robotisera ett led i sin tillverkningsprocess som tidigare varit manuell utförd. Detta gör att tillverkarens kostnader sjunker tack vare ett mindre behov av arbetskraft, samt att produktiviteten ökar. Näringslivets totala produktivitet ökar alltså inom sektorn biltillverkning. På grund av denna produktivitetssökning gör staten ett avdrag på resurserna till utbildning av nya ingenjörer i samma sektor. Systemet förutsätter alltså att den effektivisering som sker i näringslivet automatiskt ger lika stora effektiviseringar i högskolan. Detta sker automatiskt, och är endast baserat på produktivitetssökningen, utan någon hänsyn till det faktum att lärosäten inte är någon sorts utbildningsfabrik där undervisning kan effektiviseras på samma sätt som man effektiviserar en produktionslinje. Det är givetvis alltid angeläget att ständigt förbättra processer och rutiner inom all skattefinansierad verksamhet men denna effektivisering har drivit fram ökade gruppstorlekar och färre undervisningstimmar.¹² En effektivisering i näringslivet har väldigt lite med effektiviteten i den högre utbildningen att göra. Den högre utbildningen bör därför undantas från det årliga produktivitetsavdraget.

¹¹ (SOU, 2018:73), s.90

¹² (SOU, 2007:81)

Världsledande forskning kräver frihet...

Politiken i Sverige har under Socialdemokraterna tagit allt större kontroll över forskningen. Genom jämställdhetsintegrering har en postmodern kunskapssyn som passar i vissa ämnen tvingats på discipliner där det inte passar, genom värdegrundskrav har all forskning villkorats till den statliga värdegrunden, genom ekonomisk styrning har forskare fått allt mindre utrymme att välja forskningsområden och genom lärosätesstyrelserna har regeringen tagit makt över lärosätenas beslut om strategier. Ska svensk forskning åter bli världsledande behöver svenska forskare större frihet från politiken.

6. SKROTA JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERINGEN

Redan 2016 tog regeringen ett stort steg mot minskad akademisk frihet med propositionen ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft”. I propositionen går att läsa att regeringen inte anser det tillräckligt att arbeta för jämställdhet inom forskningen, utan även att ”köns- och genusperspektivet måste bli integrerat och konstant närvarande i forskningens innehåll”.¹³ Det är nu i flera forskningsområden omöjligt att få full poäng på sin ansökan om forskningsanslag om inte könsfördelningen i forskargruppen är jämn nog och forskningen har ett genusperspektiv. I styr- och resursutredningen är den enda mätning regeringen vill tvinga lärosätena till om jämställdhet. Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) konstaterar träffsäkert i sitt remissvar: ”Det kan tolkas som att det avses att jämställdhet är så viktigt att det måste mätas och användas för styrning, men att forskningskvalitet, utbildning och innovation inte är det”.¹⁴

Jämställdhetsintegreringen på högskolor och universitet (JiHU) har utförts av Nationella sekretariatet för genusforskning och jämställdhetsmyndigheten. De har haft i uppdrag att kontrollera jämställdhetsintegreringen på Sveriges alla lärosäten och fungerat som statens förlängda arm in i akademien. Det har inneburit att den kunskapssyn som råder i dessa institutioner tvingats på all svenskt offentligfinansierad forskning. Politiken ska hålla sig långt bort från att bestämma forskarnas perspektiv, JiHU ska därför skrotas.

7. SKROTA VÄRDEGRUNDSKRAVET

I propositionen ”Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige” skriver regeringen att all forskning alltid ska utövas ”inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller”.¹⁵ En begränsning av lagen är inget konstigt men att utöver det

¹³ (Prop, 2016/2017:50)

¹⁴ (SSF, 2019)

¹⁵ (Prop, 2020/2021:60)

begränsas av rådande värdegrund är allvarligt för det fria kunskapssökandet. Kritiken mot värdegrundsvillkoret har kommit från bland annat forskare, Umeå universitet, Södertörns universitet och Stiftelsen för Strategisk Forskning.¹⁶ Regeringen sitter nu på makten att begränsa kunskapssökandet genom en simpel ändring av den statliga värdegrunden. Forskningen måste vara fri att komma fram till slutsatser som kan gå emot värdegrunden. Personal vid lärosätena behöver därför vara undantagna att behöva följa den statliga värdegrunden.

8. STÖRRE ANDEL BASANSLAG

Finansieringen av FoU från staten kan delas upp i två delar: basanslag och externa finansiering. Basanslagen går direkt till lärosätena och de råder själva över användningen av dem. Extern finansiering innebär att staten ger pengar till något av de forskningsfinansierade myndigheterna som i sin tur väljer forskningsområden och projekt de vill finansiera.¹⁷ Genom myndigheterna kan politiken indirekt styra mer av forskningens riktning och innehåll. Politiken har under en tid skiftat balansen mellan basanslag och extern finansiering och gett mer till de externa forskningsmyndigheterna.¹⁸ I en studie som söker orsaker till det danska forskningsundret dras slutsatsen att en god balans mellan basanslag och externfinansiering är viktigt för att skapa stabila och effektiva system.¹⁹ En bred jämförelse av nationella system visade att höga basanslag är en viktig parameter i effektiva modeller som ger hög andel högt citerade artiklar.²⁰

Det finns det en rad faktorer som talar för att en större andel basanslag skulle gynna sektorn i stort. Exempelvis så tenderar en hög andel externa medel att leda till osäkra anställningar och ökad kortsiktighet (projektifiering) i forskningen. Ett stort beroende av externa medel riskerar dessutom att än mer separera forskning från andra akademiska kärnuppgifter som undervisning och samverkan. Obalansen mellan basanslag och extern finansiering behöver minska. Den externa finansieringen behöver då minska i förmån för basanslag.

9. MÖJLIGHET ATT TA UT STUDIEAVGIFTER

För att få in mer resurser som lärosätena själva råder över till kan lärosätena tillåtas ta in studieavgifter. Dessa behöver inte vara stora, utan skulle kunna ligga på några procent av den

¹⁶ (Hultman & Moberg, 2022) och (Utbildningsdepartementet, 2022)

¹⁷ Vetenskapsrådet, Forte, Formas och Vinnova.

¹⁸ (SULF, 2022)

¹⁹ (Aagaard & W. Schneider, 2015)

²⁰ (Sandström & Van den Besselaar, 2018)

totala kostnaden för själva utbildningen. Detta skulle ge lärosätena större möjlighet att hantera kostnadsökningar, men man skulle också kunna kräva att avkastningen från denna avgift läggs på stipendier för sökande som inte har råd att betala avgiften. Trots att högre utbildning är kostnadsfri så är det en oproportionerligt hög utsträckning ungdomar från ekonomiskt starka förhållanden som söker sig till de svenska lärosätena.²¹ Detta får till effekt att relativt resursstarka personers utbildning till stor del finansieras av låginkomsttagare vars barn själva aldrig sätter sin fot på en högskola. Genom att delvis finansiera utbildning med avgifter, vars avkastning finansierar stipendier, möjliggör man för ungdomar från ekonomiskt svaga grupper att trots avgiften söka sig till högre utbildning, medan de redan resursstarka får betala för sig.

10. ÄNDRADE MAKTFÖRHÅLLANDEN I STYRELSENA

Styrelserna har den yttersta makten över lärosätena, men måste balansera mellan att inte lägga sig i forskning och utbildning samtidigt som man har ansvar för det som anses principiellt viktigt. I syfte att koppla samman akademien och övriga samhället har lärosätestyrelsernas sammansättning ändrats. Innan bestod styrelserna enbart av representanter för lärosätet själv men sedan 1990-talet är en majoritet av styrelseledamöterna externa representanter. Lärosätestyrelserna består nu av 8 representanter för allmänheten, utsedda av regeringen, 4 representanter för akademien, där rektor har en självskriven plats, och 3 representanter som utses av studenterna. 1998 fattade riksdagen beslut om att rektor inte längre ska vara ordförande i styrelsen. Samma år ändrades kriterierna i högskolelagen vilket gjorde att regeringen fick ökad frihet i sitt utnämning av ledamöter och ordförande.²²

Maktförhållandet är alltså att regeringen har majoritet medan de som faktiskt verkar på lärosätet: rektorn, lärarna och studenterna, är i minoritet. Regeringar har missbrukat denna makt och tillsatt ledamöter som driver deras politiska intressen och därmed politiserat våra lärosäten. Exempel på detta är Anne Ramberg som utsetts till ordförande för Uppsala universitet, Margot Wallström som tidigare var ordförande för Lunds universitet eller Chris Heister som är ordförande för Umeå universitet.

Maktförhållandena bör ändras så de som verkar på lärosätena har majoritet i styrelserna. Förslagsvis bör förhållandet vara: 6 företrädare för lärarna, 5 företrädare för studenterna, 3 företrädare för allmänheten och sista platsen till självskriven rektor.

²¹ (Quarfort, 2021)

²² (Kjöllner, 2020)

...och rätt förutsättningar

I och med att en stor del av svensk akademi är skattefinansierad kan akademien inte agera helt förutsättningslöst från politiken. Därför är det viktigt att förutsättningarna från politiken är rätt. Här berör vi förutsättningarna för universitet respektive högskolor och förutsättningarna att attrahera utländska doktorander.

11. INFÖR KRITERIER FÖR ATT BLI UNIVERSITET

Idag finns det 18 universitet och 12 högskolor runt om i Sverige. Ett universitet har examenstillstånd, vilket betyder att de har ett generellt tillstånd att utfärda generella examina på forskarutbildningsnivå. En högskola å andra sidan, saknar ett sådant generellt tillstånd men kan ändå få utfärda examina på forskarnivå inom speciella områden. En högskola måste då ansöka om detta hos UKÄ. Tidigare har en uppgradering av en högskola till universitet inneburit väsentligt högre resurser för att både kunna bedriva en omfattande undervisning- och forskningsverksamhet. När Mälardalens högskola vid årsskiftet till 2022 blev till universitet tillkom mer resurser men inte alls i samma skala som tidigare uppgraderingar.²³

Mälardalens universitet är ett exempel av flera, S-ledda regeringar har skänkt hela sex lärosäten universitetsstatus. Forskning och undervisning av hög kvalitet är inte den gemensamma beröringspunkten, utan faktumet att alla vid tillfället varit i socialdemokratiskt ledda kommuner. Under lång tid har kriterierna för att erhålla universitetsstatus urholkats, 2018 övergick Malmö Högskola till universitet, i och med det beslutet kan man säga att de objektiva kriterierna för att bli universitet var avskaffade. Regeringen gav 2021 i uppdrag till UKÄ att ta fram förslag på kvalitetskriterier för benämningen universitet. UKÄ föreslog att följande kvalitetskriterier ska gälla när regeringen utser en högskola till universitet:

- framgångsrikt inrättande av forskarutbildning och förvaltning av examenstillstånd på forskarnivå
- hög kvalitet i utbildning, forskning och samverkan

Vad som anses vara framgångsrikt och hög kvalitet är upp till regeringen. Förslaget innebär alltså lika hög grad av godtycklighet som idag. Anledningen till att UKÄ:s förslag är att de bedömer att mer precisa kvalitetskriterier (exakta indikatorer) inte är förenliga med det

²³ (Benner, 2021)

nuvarande förfarandet, där det är regeringen som fattar beslut och tar initiativ till att utse universitet.²⁴

Vi föreslår att precisa kvalitetskriterier för vad som krävs för att en högskola ska få ombildas till universitet införs och att ansökan om ombildning prövas av UKÄ.

12. PRÖVA SAMTLIGA UNIVERSITET MOT KVALITETSKRITERIerna

Ju fler universitet desto mer utspridd är forskningen. Balansen mellan bredd och spets är idag rubbad med allt för utspridd forskning. Expansionen av den högre utbildningen och ombildningen av fler och fler högskolor till universitet sprider ut kompetensen i för hög grad. På frågan om expansionen varit en klok strategi svarar Magnus Henrekson, dåvarande vd för Institutet för näringslivsforskning:

Michigan har ett bra universitet. Ett. Och en befolkning ungefär lika stor som Sverige. Inom samhällsvetenskap går det inte bedriva högkvalitativ forskning utan riktigt bra forskningsmiljöer. Tidigare hade vi i Sverige ett universitet per 1,5 miljoner invånare. Plus KI, Chalmers, KTH osv. Vi har nu så många att det inte går att bedriva en systematisk doktorandutbildning. Men de dåligt fungerande lärosätena får pengar ändå.²⁵

Många av de nya lärosätena gör ungefär samma saker som de äldre. Men med lägre effektivitet och sämre kvalitet. För att återställa balansen bör samtliga universitet prövas mot kvalitetskriterierna som föreslås tas fram i förslag 12, och de som inte lever upp till kriterierna omvandlas till högskolor.

13. ENKLARE UPPEHÅLLSTILLSTÅND FÖR UTLÄNDSKA DOKTORANDER

Sedan 2014 har det varit möjligt för doktorander som haft uppehållstillstånd i Sverige i minst fyra år att söka permanent uppehållstillstånd. Detta beslut togs av svenska politiker för att göra det mer attraktivt för utländska doktorander att plugga i Sverige. Men i juli 2021 infördes den nya migrationslagstiftningen som ändrade förutsättningarna helt. Den nya lagen ställer mycket höga krav på icke EU-medborgare som vill söka permanent uppehållstillstånd i Sverige. Migrationsverket har dessutom tolkat reglerna så att den som söker permanent uppehållstillstånd måste ha en anställning som ska vara i minst 18 månader för att ansökan ska beviljas, vilket slår hårt mot doktorander och nydisputerade. Det är nämligen väldigt sällan som dessa får så långa anställningar.²⁶

²⁴ (UKÄ, 2021)

²⁵ (Kjöllér, 2020)

²⁶ (Eliasson, 2022)

Detta är dåliga förutsättningar för Sverige att attrahera internationellt eftertraktad spetskompetens. Vi riskerar förlora välutbildad arbetskraft och framtida ledande forskare. Regelverket är avsett för att undvika en typ av arbetsinvandring som är vitt frångående från den som utländska doktorander utgör. Det bör därför skapas ett undantag från Migrationsverket krav på anställningsavtal under minst 18 månader för doktorander och andra forskare i tidig karriär.

14. UNIVERSITETEN SKA KUNNA ÄGA BOENDEN

På många sätt har andra länder regelverk som är mer attraherande för att internationella studenter och forskare. Ett problem är svårigheterna att få tag på boende.²⁷ I "Förordning (1993:528) om statliga myndigheters lokalförsörjning", svensk författningssamling har, enligt 9 a §, universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) rätt att ingå bostadshyresavtal med syfte att i andra hand upplåta bostadslägenhet till utländska studenter inom utbytesprogram med andra länder samt till gästforskare vid universitet eller högskola, under förutsättning att de inte är anställda där.²⁸ För att enklare kunna attrahera och anställa framgångsrika forskare bör lärosätena även tillåtas ordna boende till internationella forskare.

²⁷ (Tillväxtanalys, 2018)

²⁸ (SFS, 1993:528)

Referenser

- Aagaard, K., & W. Schneider, J. (2015). *Research funding and national academic performance: Examination of a Danish success story*.
- Benner, M. (2021, 03 20). Håller svenska högskolor måttet, Matilda Ernkrans (S)? (M. Saarinen, Interviewer)
- Eliasson, P.-O. (2022, 02 01). *Utländska doktorander offer för politisk logik*. Retrieved from universitetslararen.se: <https://universitetslararen.se/2021/09/23/utlandska-doktorander-offer-for-politisk-logik/>
- Garne, C. (2022, 02 01). *Var gick det snett för den svenska högskolan?* Retrieved from svd.se: <https://www.svd.se/felsok-i-utbildningsfabriken-katastrof-for-studenterna>
- Hultman, L., & Moberg, C. (2022, 02 01). *DN Debatt. "Säg nej till värdegrund som villkor för fri forskning"*. Retrieved from dn.se: <https://www.dn.se/debatt/sag-nej-till-vardegrund-som-villkor-for-fri-forskning/>
- Kjöller, H. (2020). *Kris i forskningsfrågan : eller: vad FAN får jag för pengarna?*
- OECD. (2022, 02 01). *Main Science and Technology Indicators*. Retrieved from oecd.org: <https://www.oecd.org/sti/msti.htm>
- Prop. (2016/2017:50). *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*.
- Prop. (2020/2021:60). *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige* .
- Quarfort, O. (2021). *KOSTNADEN FÖR KUNSKAP : RAPPORT OM STUDIEAVGIFTER I HÖGSKOLAN*.
- Sandström, U., & Van den Besselaar, P. (2018). *Funding, evaluation, and the performance of national research systems*.
- SFS. (1993:528). *Förordning om statliga myndigheters lokalförsörjning*.
- SOU. (2007:81). *Resurser för kvalitet*.
- SOU. (2018:73). *Studiemedel för effektiva studier*.
- SSF. (2019). *Yttrande till betänkandet av Styr- och resursutredningen (STRUT): En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6)*.

- SULF. (2022, 02 01). *Regeringen fortsätter att prioritera forskningsfinansiärer på bekostnad av lärosätena*. Retrieved from sulf.se: <https://sulf.se/nyhet/regeringen-fortsatter-att-prioritera-forskningsfinansiarer-pa-bekostnad-av-larosatena/>
- THC. (2022, 02 01). *Best universities in Sweden 2022*. Retrieved from timeshighereducation.com: <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-sweden>
- Tillväxtanalys. (2018). *Svenska lärosäten som verktyg för att attrahera utländsk högkvalificerad arbetskraft*.
- UKSCQA. (2022, 02 01). *Protecting the comparability of degree standards*. Retrieved from ukscqa.org.uk: <https://ukscqa.org.uk/what-we-do/degree-standards/>
- UKÄ. (2018). *Läroled tid i den svenska högskolan : En studie av scheman*.
- UKÄ. (2019). *Finansieringen av svenska universitet och högskolor : De ekonomiska effekterna av statens styrning och resurstilldelning 2007–2017*.
- UKÄ. (2021). *Kvalitetskriterier för benämningen universitet – ett regeringsuppdrag*.
- UKÄ. (2022, 02 01). *Resurstilldelningssystemet*. Retrieved from uka.se: <https://www.uka.se/statistik--analys/analys-och-uppfoljning/kursklassificering/kursklassificering-i-hogskolan---hela-bilden/resurstilldelningssystemet.html>
- Utbildningsdepartementet. (2022, 02 01). *Remiss av promemorian Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet*. Retrieved from regeringen.se: <https://www.regeringen.se/remisser/2020/05/remiss-av-promemorian-andringar-i-hogskolelagen-for-att-framja-den-akademiska-friheten-och-tydliggora-larosatenas-roll-for-det-livslanga-larandet/>
- Vetenskapsrådet. (2018). *Vetenskaplig produktion : Analys av det vetenskapliga forskningssystemet*.
- Vetenskapsrådet. (2021). *Forskningsbarometern 2021 : Svensk forskning i internationell jämförelse*.

